

SYGNALIŚCI

Co warto wiedzieć?

CENTRALNE BIURO ANTYKORUPCYJNE

Dlaczego o tym mówimy?

Osoby pracujące dla organizacji publicznej lub prywatnej albo utrzymujące kontakt z taką organizacją w związku ze swoją działalnością zawodową często jako pierwsze dowiadują się o nieprawidłowościach lub zaistnieniu przestępstwa.

Wczesna reakcja na nadużycia pozwala uniknąć negatywnych następstw finansowych, organizacyjnych i wizerunkowych. Dlatego niektórzy zgłaszają lub publicznie ujawniają informacje o naruszeniu prawa uzyskane w kontekście związanym z pracą. Takie osoby nazywamy sygnalistami.

Przyjęcie ustawy

Do tej pory wiele naruszeń mogło pozostawać nieujawnionych, ponieważ osoby posiadające o nich wiedzę obawiały się działań odwetowych, np. utraty pracy lub mobbingu.

Dlatego, zgodnie z obowiązkiem transpozycji Dyrektywy Parlamentu Europejskiego i Rady, 14 czerwca 2024 r. przyjęto ustawę o ochronie sygnalistów (Dz. U. z 2024 r. poz. 928).

Kim jest sygnalista?

Sygnalista to osoba fizyczna, która dokonuje zgłoszenia naruszenia prawa w kontekście związanym z pracą, niezależnie od zajmowanego stanowiska, formy zatrudnienia czy współpracy.

Bez „kontekstu związanego z pracą” nie możemy mówić o posiadaniu statusu sygnalisty w rozumieniu ustawy o ochronie sygnalistów, nawet jeśli dokonane zgłoszenie naruszenia prawa mieści się w katalogu spraw objętych ustawą.

Naruszanie prawa

Naruszeniem prawa jest każde działanie lub zaniechanie niezgodne z przepisami lub takie, które ma na celu obejście prawa, dotyczące m.in.:

- korupcji,
- zamówień publicznych,
- usług, produktów i rynków finansowych,
- zdrowia publicznego,
- ochrony środowiska,
- ochrony konsumentów,
- zdrowia i dobrostanu zwierząt,
- przeciwdziałania praniu pieniędzy oraz finansowaniu terroryzmu,
- konstytucyjnych wolności i praw człowieka i obywatela.

Pełny katalog naruszeń znajduje się w art. 3 ust. 1 ustawy o ochronie sygnalistów.

Trzy sposoby informowania

Ustawa przewiduje trzy sposoby informowania o naruszeniu prawa:

- zgłoszenia wewnętrzne przyjmowane przez pracodawcę,
- zgłoszenia zewnętrzne przyjmowane przez Rzecznika Praw Obywatelskich albo organ publiczny,
- publiczne ujawnienie informacji o naruszeniu prawa.

Zgłoszenie wewnętrzne

Obowiązek ustanowienia procedury zgłoszeń wewnętrznych i podejmowania działań następnych nałożony jest na podmioty prawne, które zatrudniają co najmniej 50 osób (według stanu na dzień 1 stycznia lub 1 lipca danego roku).

Nie dotyczy to podmiotów działających w sektorze finansowym (m.in. banki, fundusze inwestycyjne), które mają obowiązek stworzenia kanałów zgłoszeń wewnętrznych w każdym przypadku.

Zgłoszenie zewnętrzne

Zgłoszenie zewnętrzne to procedura umożliwiająca przekazanie informacji o naruszeniach do Rzecznika Praw Obywatelskich albo organu publicznego, w tym Centralnego Biura Antykorupcyjnego.

CBA przewiduje 4 kanały dokonywania zgłoszeń naruszeń prawa:

- 1) pisemnie w formie papierowej,
- 2) pisemnie za pośrednictwem poczty elektronicznej na adres sygnal@cba.gov.pl,
- 3) ustnie, podczas bezpośredniego spotkania z funkcjonariuszem,
- 4) telefonicznie, poprzez dedykowaną całodobową infolinię zgłoszeniową pod numerem 800 808 808.

Procedura zgłoszenia zewnętrznego

- 1) przyjęcie zgłoszenia,
- 2) wstępna weryfikacja - ustalenie, czy zgłoszenie dotyczy naruszeń prawa w dziedzinie należącej do zakresu działania organu, a jeżeli nie należy – na ustaleniu organu publicznego właściwego do podjęcia działań następnych,
- 3) rozpatrzenie zgłoszenia lub przekazanie go do właściwego organu publicznego,
- 4) podjęcie działań następnych,
- 5) przekazanie sygnaliście informacji zwrotnej.

Czym są działania następne?

To działanie podjęte w celu oceny prawdziwości informacji zawartych w zgłoszeniu oraz w celu przeciwdziałania naruszeniu prawa, w tym postępowanie wyjaśniające.

Ochrona sygnalistów

Sygnalista podlega ochronie już od chwili dokonania zgłoszenia lub ujawnienia publicznego, pod warunkiem że miał uzasadnione podstawy sądzić, że informacja będąca przedmiotem zgłoszenia lub ujawnienia publicznego jest prawdziwa w momencie dokonywania zgłoszenia lub ujawnienia, i że stanowi informację o naruszeniu prawa.

Ustawa o ochronie sygnalistów nie zwalnia sygnalisty z odpowiedzialności karnej za popełniony czyn zabroniony.

Sygnalista może liczyć na ochronę, tylko pod warunkiem, że jego zgłoszenie opiera się na uzasadnionych podstawach.

Osoba, która zgłasza informacje wiedząc, że do naruszenia prawa nie doszło podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do dwóch lat.

Kto jest objęty ochroną?

- sygnaliści,
- osoby pomagające w dokonaniu zgłoszenia,
- osoby powiązane z sygnalistą,
- osoby prawne lub inne jednostki organizacyjne pomagające sygnaliście lub z nim powiązane, w szczególności stanowiące własność sygnalisty lub go zatrudniające.

Działanie odwetowe

Działanie odwetowe to bezpośrednie lub pośrednie działanie lub zaniechanie w kontekście związanym z pracą sygnalisty. Jest ono spowodowane zgłoszeniem lub ujawnieniem publicznym.

Mogą to być działania polegające na rozwiązaniu stosunku pracy, wstrzymaniu awansu czy mobbingu.

Ustawa o ochronie sygnalistów stanowi, że wobec sygnalisty nie mogą być podejmowane działania odwetowe ani próby czy groźby takich zachowań.

Sygnalista, wobec którego dopuszczono się działań odwetowych, ma prawo do odszkodowania.

Odpowiedzialność karna

Uniemożliwienie sygnaliście dokonania zgłoszenia lub znaczne utrudnienie w tym zakresie:

- grzywna,
- ograniczenie wolności,
- pozbawienie wolności do jednego roku.

Jeżeli sprawca stosuje wobec innej osoby przemoc, groźbę bezprawną lub podstęp, podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech.

Podjęcie działań odwetowych przeciwko sygnaliście, osobie pomagającej w dokonaniu zgłoszenia lub osobie powiązanej z sygnalistą:

- grzywna,
- ograniczenie wolności,
- pozbawienie wolności do dwóch lat.

Jeżeli sprawca działa w sposób uporczywy, podlega karze pozbawienia wolności do lat trzech.

Ujawnienie tożsamości sygnalisty, osoby pomagającej w dokonaniu zgłoszenia lub osoby powiązanej z sygnalistą:

- grzywna,
- ograniczenie wolności,
- pozbawienie wolności do dwóch lat.

Nieustanowienie procedury zgłoszeń wewnętrznych lub ustanowienie jej z istotnymi naruszeniami:

- grzywna.

Rozpatrywanie zgłoszeń

W przypadku, gdy zgłoszenie nie dotyczy zdarzeń objętych procedurą zgłoszeń zewnętrznych rozpatrywanych przez CBA, zachęcamy do kontaktu z Rzecznikiem Praw Obywatelskich.

Rzecznik Praw Obywatelskich

Zgodnie z ustawą o ochronie sygnalistów Rzecznik Praw Obywatelskich realizuje swoje kompetencje w zakresie przyjmowanych zgłoszeń zewnętrznych. Przyjmuje zgłoszenia o naruszeniach prawa, wstępnie weryfikuje i przekazuje organom publicznym właściwym do podjęcia działań następnych.

Zgłoszenie anonimowe

Zgłoszenia anonimowe nie są rozpatrywane przez CBA w drodze przepisów ustawy o ochronie sygnalistów. Takie zgłoszenia zostają przeanalizowane i rozpatrzone zgodnie z innymi przepisami prawa.

Sygnalista musi podać swoją tożsamość i dane kontaktowe, aby CBA mogło prowadzić skuteczne postępowanie wyjaśniające i zapewnić pełną ochronę prawną osobom składającym zgłoszenie. Po postępowaniu wyjaśniającym sygnalista zostanie poinformowany o planowanych lub podjętych działaniach następnych i ich powodach.

Zgłoszenia bez etapu wewnętrznego

Zgłoszenia zewnętrznego można dokonać z pominięciem etapu wewnętrznego, czyli uprzedniego dokonania zgłoszenia w miejscu pracy.

Zarówno w sytuacji, gdy pracodawca nie ma obowiązku ustalenia procedury zgłoszeń wewnętrznych, jak i wtedy gdy sygnalista nie chce dokonywać zgłoszenia wewnętrznego z obawy przed działaniami odwetowymi, może zwrócić się bezpośrednio do Rzecznika Praw Obywatelskich lub odpowiedniego organu publicznego.